

Управление образования исполнительного комитета НМР РТ
Муниципальное бюджетное учреждение дополнительного образования
«Центр внешкольной работы» для одарённых детей НМР РТ

ПРИНЯТО

на заседании методического совета
протокол № 1 от 29.08.2025 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор МБУ ДО «ЦВР»
для одарённых детей НМР РТ

Введено в действие приказом
№ 56 от 01.09.2025г.

**Дополнительная
общеобразовательная общеразвивающая программа
социально-гуманитарной направленности**

«Тел күрке-сүз»

**ДЕТСКОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ
«Туган тел»**

Год обучения: первый

Возраст воспитанников: 14-15 лет, 8 класс

Срок реализации: 1 год

Составила
педагог дополнительного образования
первой квалификационной категории
Ханафиева Лейсан Файзахановна

г. Нижнекамск, РТ

**Дополнительная общеобразовательная общеразвивающая программа
естественнонаучной социально-гуманитарной направленности
«Тел күрке-сүз»**

Аңлатма язуы

Норматив -корылма базасы

- Балалар оешмасының белем бирү программасы 14-15 яшьлек балаларга исәпләнеп, түбәндәге документларга нигезләнеп төзелә:
- Федеральный Закон от 29.12.2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации» (с изменениями и дополнениями);
- Закон Республики Татарстан «Об образовании» от 22.07.2013 г. № 68-ЗРТ (с изменениями и дополнениями);
- Закон Республики Татарстан «О государственных языках Республики Татарстан и других языках в Республике Татарстан» от 08.07.1992 г. № 1560-ХП (с изменениями и дополнениями);
- Закон Республики Татарстан «Об отдельных мерах по защите прав и законных интересов ребенка в Республике Татарстан» от 29.04.2022 г. № 26-ЗРТ (с изменениями и дополнениями);
- Приказ Министерства просвещения РФ от 07.07.2022 г. № 629 «Об утверждении Порядка организации и осуществления образовательной деятельности по дополнительным общеобразовательным программам»;
- «Методические рекомендации по проектированию дополнительных общеразвивающих программ (включая разноуровневые программы)» (Письмо Департамента государственной политики в сфере воспитания детей и молодежи МОиН РФ от 18.11.2015 г. № 09-3242);
- «Методические рекомендации по проектированию и реализации дополнительных общеобразовательных программ» Письмо МОиН РТ от 07.03.2023 г. № 2749/23;
- «Требования к содержанию и оформлению образовательных программ дополнительного образования детей» Письмо от 18.06.2003 г. № 28-02-484/16;
- Стратегия развития воспитания в Российской Федерации на период до 2025 года, утвержденная Распоряжением Правительства Российской Федерации от 29.05.2015 г. № 996-р.;
- Стратегическая инициатива «Новая модель системы дополнительного образования», одобренная Президентом Российской Федерации 27.05.2015 г.;
- Государственная программа Российской Федерации «Развитие образования», утвержденная Постановлением Правительства Российской Федерации от 26.12.2017 г. № 1642 (с изменениями и дополнениями);
- Федеральный Закон Российской Федерации «Об основных гарантиях прав ребёнка в Российской Федерации» от 24.07.1998 г. № 124-ФЗ (с изменениями и дополнениями);
- Приказ МОиН РТ от 20.03.2014 г. № 1465/14 «Об утверждении Модельного стандарта качества муниципальной услуги по организации предоставления дополнительного образования детей в многопрофильных организациях дополнительного образования в новой редакции»;

– Приказ Министерства просвещения РФ от 03.09.2019 г. № 467 «Об утверждении Целевой модели развития региональных систем дополнительного образования детей» (с изменениями и дополнениями);

– Приказ Министерства труда и социальной защиты Российской Федерации от 22.09.2021г. № 652н «Об утверждении профессионального стандарта «Педагог дополнительного образования детей и взрослых»;

– Приказа МОиН РТ от 19.05.2021 г. № под-732/21 «О внедрении Навигатора дополнительного образования Республики Татарстан»;

– Национальный проект «Образование», утвержденный на заседании президиума Совета при Президенте Российской Федерации по стратегическому развитию и национальным проектам (протокол от 24.12.2018 г. № 16);

– Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 28.09.2020 г. №28 «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодежи» (Санитарные правила 2.4.3648-20);

– «Концепция развития дополнительного образования детей до 2030 года» Распоряжение Правительства Российской Федерации от 31.03.2022 г. № 678-р (с изменениями и дополнениями);

– Программа развития МБУ ДО «Центр внешкольной работы» для одаренных детей НМР РТ на 2022-2030 уч.гг.;

– Устав МБУ ДО «Центр внешкольной работы» для одарённых детей НМР РТ;

– Локальные нормативные акты Центра, утвержденные в 2024 году

Өстәмә гомуми белем бирү гомуми үсеш программасы «Тел күрке-сүз» социаль-гуманитар юнәлешле программаларга карый. Аның максаты һәм бурычлары фәнни дөньяга караш, фәнни - тикшеренү эшчәнлегә тәҗрибәсен формалаштыруга юнәлдерелгән. Программа балаларда фикерләү рәвешен үстерүгә юнәлдерелгән: сөйләм кыскалыгы, символиканы оста куллану/ Бала үсеше өчен шартлар тудыру, танып белүгә һәм иҗатка мотивация үстерү, баланың эмоциональ иминлеген тәмин итү, ассоциатив тәртипне, баланың шәхесенә интеллектуаль һәм рухи үсешен профилактикалау, психик сәламәтлекне ныгыту. Ул балаларда ижади сәләтләр, логик фикерләү, татар телендә сөйләм, игътибар, төрле проектлар булдыру, анализлау, ребуслар, табышмаклар чишү, гомумиләштерү һәм нәтиҗәләр ясау күнекмәләрен үстерүгә ярдәм итә.

Программаның актуальлеге: Фәннәрнең кешелек практикасындагы әһәмияте турындагы күзаллауны үстереп, балаларның алган белемнән тормышта куллана белергә өйрәтү, ижади эшчәнлекләрен, коммуникатив эшчәнлекләрен арттыру программаның төп актуаль эшчәнлекләренә берсе, шулай ук баланың рухи дөньясын баеп, аларда шәхесара һәм мәдәниягә аралашу күнекмәләре булдыру, төрле милләт вәкилләре арасында телләрне өйрәнү аша бер-берсенә ихтирам һәм дуслык хисе тәрбияләү дә программада мөһим урын тотар.

Программаның яңалыгы: Максатка ирешү өчен балада ихтияр көчә тәрбияләргә, бөтен көчен, сәләтен, игътибарын тупларга өйрәтергә кирәк. Шушы сәләтләргә ия булган бала гына, әти-әни һәм укытучы белән берлектә, зур уңышларга ирешә ала. Балаларны берләштерүдә, зурлар белән аралашуга өйрәтүдә, сөйләм телен үстерүдә, җәмгыятьтә

үзен- үзе тота белеп, актив һәм сәләтле кеше булып үсүендә сәхнәләштерү эшчәнлегенә әһәмияте бик зур. Баланың бөтен тормышы уен. Уенда бала тирә- юнь турында, жәмгыятьнең законнары, кешеләрнең үзара аралашу матурлыгы турында мәгълүмат алып кына калмый, ә бу дөньяда яшәргә, үзенә могамәләләрен төзәргә өйрәнә. Ә бу баланың игътибарлы, яхшы хәтерле, дәрәс, матур, әйбәт сөйләшә белүен таләп итә. Сәхнәләштерү уеннарында катнашып, балалар образлар, сораулар балаларны уйларга, анализларга, йомгаклау ясарга мәжбүр итә. Сәхнәләштерү эшчәнлеген, республика, әдәбият, сәнгать әһәлләренә бәйле даталар шушы программага кергү программаның яңалыгы булып тора.

Программаның юнәлеше: Сәләтле балаларны ачыклау, аларның ижади эшчәнлегенә кирәкле шартлар тудырып, талантын үстерү. “Туган тел” программасы социаль-гуманитар табигый-фәнни юнәлешкә өйрәнүгә коралган. Бу программаның төп максаты-фәнни-гамәли эзләнүләр, танып белү, гомуми уку күнекмәләрен, сөйләм культурасын үстерү; татар милләтенә, аның тарихи һәм мәдәни хәзинәләренә карата хөрмәт тәрбияләү; мәдәниярга диалогка тарту; татар телен дәүләт теле буларак өйрәнүгә ихтыяж тудыру. татар теленә фонетик, лексик, грамматик берәмлекләрен гамәли үзләштерүгә ирешү; балаларда телдән һәм язма сөйләм күнекмәләре булдыру; сөйләм эшчәнлегенә барлык төрләре буенча күнекмәләр формалаштыру.

Педагогик максатчанлыгы: балаларны сәхнәләштерү, уен процессы аша, жыр, тизәйткеч, табышмак һәм мәкальләр аша аралашу мохите тудыра, ягъни тормышта телне куллану шартларына якынлаштырып, шәхси ихтыяжларын, теләк-омтылышларын, индивидуаль-психик үзгәрешләрен исәпкә алып оештыруны тәмин итә. Рус телле укучылар татар әдәбияты әсәрләре белән мультфильмнар карап, шигырьләр укып, әкият персонажлары аша танышалар.

Оешманың максаты

“Тел күрке-сүз” оешмасы оештыруның төп максаты: сәләтле балаларны ачыклау, аларның ижади эшчәнлегенә кирәкле шартлар тудырып, талантын үстерү; балаларның татар теле фәне буенча белемнәрен киңәйтү, тирәнәйтү һәм ныгыту; сәләтләрен һәръяклап ачу һәм үстерү өчен реаль шартлар булдыру, сәләтле балаларны барлау.

Түгәрәкнең төп бурычлары

Белем бирү бурычлары:

- танып белү, эшчәнлекнең активлыгын арттыру;
- фән өйрәнү өчен уңайлы шартлар булдыру, аралашу вакытында үзара ярдәмләшү мохиты тудыру;
- ижади мөмкинлекләрен тулырак ачу, алган белемнәрен тирәнәйтү, инициативасын тагын да үстерү.
- татар теле грамматикасы буенча белем, күнекмәләр булдыру;
- шәхси үзгәрешләрен исәпкә алып, һәр баланы актив акыл эшчәнлегенә тарту, ижади сәләтен үстерү.
- фәннең карата кызыксыну, белемгә омтылыш тәрбияләү;
- фән буенча алган белемнәрен тирәнәйтү һәм дөньяга уңай караш формалаштыру;
- фәннәрен кешелек практикасындагы әһәмияте турындагы күзаллауны үстереп, алган белемнәрен тормышта кулланып белергә өйрәтү.

- алган белемнәрне системага салу, тулыландыру;
- яңа грамматик кагыйдәне белү;
- персонажларга булган характеристикасы белән яңа художестволы әсәрне, яңа математик кагыйдәне, яңа исәпләү алымын белү, билгеле тирихи вакыйгаларны белү.

Тәрбияви бурычлар:

- татар халкының илебез тарихында тоткан урынын аңлату
- табигатьнең теге яки бу күренешләре турында төшенчә бирү
- Әйләнә-тирә табигатьнең үзгәрешләрен, матурлыгын, күрә белергә өйрәтү. Табигатькә, тереклек ияләренә карата сакчыл караш, мэхәббәт тәрбияләү.
- туган телгә мэхәббәт тәрбияләүне дәвам итү, -“Гаилә”, “Туган ил”, “Мәрхәмәтлелек”, “Башкаларга карата түземлелек” төшенчәләрен кабул итү, аларның кадерен белү;
- ярдәмчеллек, башка кешеләргә карата кайгыртучанлык хисләрен тәрбияләү.
- патриотлык, гражданлык сыйфатларын үстерүне дәвам итү;
- гаилә тормышына уңай мөнәсәбәт тәрбияләү эшен камилләштерү (ата-аналар белән берлектә);
- үзләренә үткән белән киләчәкне тоташтыручы буын булып торуларына төшендерүне дәвам итү.

Үстерү бурычлары:

- фикерләүне үстерү белән бәйле психик функцияләр; логик фикерләү; сәбәп-нәтижә бәйләнешләрен табу, индуктив, дедуктив фикерли белү;
- аңлап укый аңлый белү дәрәжәләрен күтәрү;
- балаларда фикерләү културасы, кызыксыну формалаштыру һәм үстерү;
- балаларның сүзлек запасларын үстерүне дәвам итү;
- балаларның гомуми үсеш дәрәжәләрен күтәрү өстендә эшләүне дәвам итү ;
- мөстәкыйль эшчәнлеккә өйрәтүне камилләштерү ;
- татарча аралашу күнекмәләрен үстерүне ныгыту;
- шәхси мөмкинлекләрен ачыклау аша укучыга киләчәк тормышта үз урынын билгеләргә ярдәм итүне камилләштерү .

Программаның үзенчәлекләре

Программада эшнәң эчтәлегә һәркайсыңд төп максатлары һәм бурычлары, шулай ук эчтәлегә билгеләнгән белем бирү өлкәләре буенча баян ителә. Белем эшнәң эчтәлегә тематик блоklar буенча бирелә, аларда материал яшь төркемнәренә карап урнаштырылган. Программаның мондый структурасы бала сыйфатлары үсешенә вакыт арасындагы перспективасын күрергә, программа эчтәлеген сайлауга сыгылмалы якин килергә мөмкинлек бирә, вариатив өлешне кертүне гадиләштерә.

Программаны гамәлгә ашыручы балаларның яшьләре.

Бу программа 14-15 яшьлек балаларга адреслана. Туган тел оешмасы башкарыла торган эшләр мөстәкыйльлеккә, ирекле аралашуга, үзгә ошаган эшнә сайлап ала белергә, сәләтенә үстерергә өйрәтә.

Группага керү ирекле, даими составтан тора, 1 нче ел укуту группасында 15 бала исәпләнә (2 группа).

Программаның гамәлгә ашыру вакыты.

1 нче ел укуту программасы бер елга исәпләнгән, еллык сәгате-144, бер группадан тора, дәрестәр “37 нче урта гомуми белем бирү лицее” муниципаль бюджет гомуми белем бирү учреждениесендә, 310 кабинетта үткәрелә.

Балалар оешмасы МБУ ДО ” Мәктәптән тыш эшләр үзәге” сәләтле балалар өчен НМР РТ эшли.

Программаны тормышка ашыруның планлаштырылган вакыты нәтижеләргә ирешү өчен тормышка ашырыла.

Эшчәнлекне оештыру формалары һәм режимы:

Еллык сәгате- 144 сәгать, атнага 4 сәгать, ике сәгәттән артырга тиеш түгел. Түгәрәкнең вакыты 40 минутка исәпләнгән, араларында 10 минут тәнәфес. Түгәрәк атнага 4 тапкыр, 1 шәр сәгать исәбеннән үткәрелә.

Үткәрү формалары:

- төркемләп
- индивидуаль

№	Дәрес үткәрү вакыты	Атнага ничә тапкыр	Атнага ничә сәг.	Елга ничә сәг.
1.	1 сәг.	4тапкыр	4 сәг.	144

Көтелгән нәтижеләр

Шәхескә юнәлтелгән УУГ (универсаль уку гамәлләре)

- үз эшчәнлегенә нәтижеләрен яхшыртуга ихтыяж формалаштыру;
- үз мөмкинлекләренә баянлау, тормыш тәҗрибәсен куллану;
- түгәрәктә үзенең белем һәм күнекмәләрен куллану;
- ижади эшчәнлеккә омтылыш булдыру.

Танып белү универсаль уку гамәлләре

- үзенә кирәкле информацияне таба белү; анализлый һәм информацияне баянлау;
- тәҗрибә куллану аша нәтиҗә чыгару;

Регулятив (көйләгеч) универсаль уку гамәлләре

- үз эшчәнлегенә контрольгә алу;
- эшләнәчәк эшкә мөстәкыйль максат куя белү;
- түгәрәктә өйрәнелгән материалның фәнне өйрәнүдәге, тормыштагы әһәмиятен ачыклау;
- үтәлгән эшнәң сыйфатын һәм дәрәжәсен билгеләү, уңышлылыгына баянлау;
- уңышсызлыklarның сәбәбен аңлай һәм ул ситуациядән чыгу юлларын таба белү.

Коммуникатив универсаль уку гамәлләре

- тыңлаучыларга аңлаешлы сөйләм төзү;
- күзаллау, фаразлау; логик фикер йөртү осталыгы; күршенә белән хезмәттәшлек итү;

- фикерләү сәләтен үстерү, карарлар кабул итү һәм аны тормышка ашыру;
- үз фикереңне тулы, төгәл һәм ачык, аңлаешлы итеп әйтү, аны яклау

Түгәрәк буенча балалар белергә тиешле белем һәм күнекмәләр:

- телдән һәм язмача бәйләнешле сөйләм төзүгә;
- актуаль темага мәкалә язуга;
- якташ язучы һәм шагыйрьләренең иҗатларын белергә,
- шигъри рифмалар уйлап табарга;
- ел дәвамында әдәбият һәм сәнгать әһелләренә кагылышлы истәлекле даталар турында хәбәрлар булырга;
- язылган материалны редакцияләргә.

Нәтиҗәлелекне тикшерү төрләре:

- тест;
- анкеталар тутыру;
- проектлар;
- ижади һәм гамәли эшләр;
- олимпиадаларда, конференцияләрдә һәм бәйгеләрдә катнашу

Мониторинг

- индивидуаль әңгәмәләр;
- анкеталарны анализлау;
- психолог анкеталары;
- күзәтү;
- сорашу;
- ижади кичәләр үткәргү;
- үз презентацияләр.

Нәтиҗәлелекне тикшерү төрләре:

- тест;
- анкеталар тутыру;
- проектлар;
- ижади һәм гамәли эшләр;
- олимпиадаларда, конференцияләрдә һәм бәйгеләрдә катнашу үз презентацияләр.

Контроль төрләре

Кереш контрольтөрә белемнәренә дәрәҗәләрен белү өчен үткәрелә

Агымдагы контроль белемнәренә ни дәрәҗәдә үзләштерелә икән белү өчен үткәрелә.

Йомгаклау контроль балаларның телдән һәм язма сөйләм күнекмәләренә ни дәрәҗәдә артканын тикшерү өчен үткәрелә.

Контроль формалары:

анкета тутыру, әңгәмәтест;

ижади эшләр

проектлар;

ижади һәм гамәли эшләр;

олимпиадаларда, конференцияләрдә һәм бәйгеләрдә катнашу

Укыту планы фән буенча «Тел күрке-сүз», елга 144 сәг.

«Уку модуле» ПДД мәҗбүри рәвештә кертелә (ПДД. 6 дәрестән торган уку модуле)

- 1.Төп терминнар һәм төшенчэләр (1 сәгать)
- 2.Без җәяүлеләр (1 сәгать)
- 3.Без пассажирлар (1 сәгать)
- 4.Велосипедта хәрәкәт куркынычсызлыгы (1 сәгать)
- 5.Светофор сигналлары (1 сәгать)
- 6.Зачет дәресе (1 сәгать)

№	Раздел.Тема	Сәгать саны			
		барлыгы	теория	гамәли	контроль формасы
1	Кереш дәрес.	2	1	1	
1.1	“Исемнәрең матур кем куйган?” Танышу	1	1		
1.2	Куркынычсызлык техник чаралар.Төп терминнар һәм төшенчэләр	1		1	тест
2	Белем баскычлары	10	5	5	
2.1	Белем- яктылыкка илтә Терроризмга каршы көрәштә бердәмлек көненә багышлап әңгәмә терроризмга каршы көрәштә теләктәшлек көне.	2	1	1	
2.2	Белемгә омтылу. «Мөхәммәдия» мәдрәсәсе турында мәгълүмат Без җәяүлеләр	2	1	1	
2.3	Казан университеты турында мәгълүмат.	2	1	1	
2.4	Гаяз Исхакий турында мәгълүмат	2	1	1	
2.5	Гаяз Исхакийның «Мөгаллим» пьесасы	2	1	1	мәкалә
3	Ватаным өчен	10	5	5	
3.1	Муса Җәлилнең тормышы һәм ижаты.	2	1	1	

3.2	Нәҗип Җиһановның иҗаты.	2	1	1	
3.3	«Алтынчәч» либреттосыннан өзек.	2	1	1	
3.4	Муса Җәлил исемендәге Татар дәүләт академия опера һәм балет театры.	2	1	1	
3.5	Фатих Кәримнең «Кыр казы» шигыре.	2	1	1	иҗади эшләр
4	Балачак — хәтерләрдә мәнге калачак	10	5	5	
4.1	Минем дуслым бар. Бөтендөнья бала хокуклары көненә һәм Бөтенроссия балаларга хокукый ярдәм көненә багышланган «Балачак закон яклавында»әңгәмә-уен	2	1	1	
4.2	Телефоннан әдәпле аралашу.	2	1	1	
4.3	“Минем дуслым” хикәясә	2	1	1	
4.4	Г. Бәширов “Сылтау”	2	1	1	
4.5	И. Туктар. “ Алма” хикәясендәге дуслык мөнәсәбәтләре ПДД Без пассажирлар	2	1	1	викторина
5	Әкият яздым, укыгыз	10	5	5	
5.1	Татар халык мәкальләре Мәктәп укучыларының Интернет челтәрендә куркынычсызлыгы «Бөтенроссия дәресә»	2	1	1	
5.2	Татар халык әкиятләре	2	1	1	
5.3	Татар халык шагыйрьләре	2	1	1	
5.4	Табышмаклар дөньясы.	2	1	1	мәкаләләр
5.5	Мифлар, легендалар һәм балладалар. РФ Конституциясә	2	1	1	иҗади эшләр

	көнөнә багышлап				
6	Әкияти дөнья	2	1	1	
6.1	Әкият төрләре	1	1		
6.2	Табигать турында әкиятләр. Светофор сигналлары.	1		1	
7	Татар халкы-бөөк халык!	10	5	5	
7.1	Татар халкының горейф-гадәтләре	2	1	1	
7.2	Татар халкының йолалары	2	1	1	
7.3	Милли ашлар	2	1	1	
7.4	Дуслык һәм бердәмлек төшенчәләре.	2	1	1	
7.5	Татар халкының киемнәре.Сабантуй бәйрәме	2	1	1	проектлар
		144	72	72	

Түгәрәк программасының эчтәлегә

1. Кереш дәрес.

Тема 1.1. “Исемнәрең матур кем куйган?” Танышу

Теория. Исемнәрең матур кем куйган?” “Туган тел “ түгәрәгендәге балалар белән танышу. Исемнәрең нәрсә аңлатуы турында сөйләшү.

Тема 1.2. Куркынычсызлык техник чаралар

Теория. . Куркынычсызлык техник чаралар белән таныштыру, әңгәмә үткөрү

2. Белем баскычлары

Тема 2.1. Белем- яктылыкка илтә. Терроризмга каршы көрәштә бердәмлек көненә багышлап әңгәмә

Теоретик өлеш: Белем- яктылыкка илтә.Терроризмга каршы көрәштә бердәмлек көненә багышлап әңгәмә

Практик өлеш:Белем- яктылыкка илтә. Терроризмга каршы көрәштә бердәмлек көненә багышлап әңгәмә. Белем- яктылыкка илтә дигән темага кагылышлы мәкальләр жыентыгын туплау, үз мәкальләрен язу.

Тема 2.2. Белемгә омтылу. «Мөхәммәдия» мәдрәсәсе турында мәгълүмат бирү.

Теоретик өлеш: Белемгә омтылу. «Мөхәммәдия» мәдрәсәсе турында мәгълүмат бирү

Практик өлеш: : «Мөхәммәдия» мәдрәсәсе турында инша язу

Тема 2.3. Казан университеты турында мәгълүмат бирү.

Теоретик өлеш: Казан университеты турында мәгълүмат.

Практик өлеш: Казан университеты рәсемен ясау. Казан университеты турында мәкалә язу.

Нинди белем йорталарын беләсең? Мәгълүмат туплау.

Тема 2.4. Гаяз Исхакый турында мәгълүмат.

Теоретик өлеш: Гаяз Исхакый турында мәгълүмат

Практик өлеш: Гаяз Исхакый турында таблица тутыру.

Тема 2.5. Гаяз Исхакыйның «Мөгалим» пьесасы.

Теоретик өлеш: Гаяз Исхакыйның «Мөгалим» пьесасы белән танышу, уку.

Практик өлеш: Гаяз Исхакыйның «Мөгалим» пьесасы буенча өзекне сәхнэләштерү.

3. Ватаным өчен

Тема 3.1. Муса Җәлилнең тормышы һәм ижаты мәгълүмат бирү

Теоретик өлеш: Муса Җәлилнең тормышы һәм ижаты мәгълүмат бирү

Практик өлеш: Муса Җәлилнең тормышы һәм ижаты буенча стенгазетаны чыгару

Тема 3.2. Нәжип Җиһановның ижаты мәгълүмат бирү

Теоретик өлеш: Нәжип Җиһановның ижаты мәгълүмат бирү

Практик өлеш: : Нәжип Җиһановның ижаты буенча проект эше эшләү.

Тема 3.3. «Алтынчәч» либреттосыннан өзек белән танышу

Теоретик өлеш: «Алтынчәч» либреттосыннан өзек белән танышу

Практик өлеш: : «Алтынчәч» либреттосыннан өзекне сәхнэләштерү.

Тема 3.4. Муса Җәлил исемендәге Татар дәүләт академия опера һәм балет театры турында белемнәрне киңәйтү

Теоретик өлеш: Муса Җәлил исемендәге Татар дәүләт академия опера һәм балет театры турында белемнәрне киңәйтү

Практик өлеш: Муса Җәлил исемендәге Татар дәүләт академия опера һәм балет театрына везуаль

Тема 3.5. Фатих Кәримнең «Кыр казы» шигырен тыңлау, уку, анализла

Практик өлеш: Гаяз Исхакыйның «Мөгалим» пьесасы буенча өзекне сәхнэләштерү.

4. Балачак — хәтерләрдә мәңге калачак

Тема 4.1. Минем дуслым бар. Бөтендөнья бала хокуклары көненә һәм Бөтенроссия балаларга хокукый ярдәм көненә багышланган «Балачак закон яклавында» әңгәмә-уен

Теоретик өлеш: Дусларның тормыштагы тоткан әһәмиятен ачыклау

Практик өлеш: Минем дуслым бар дигән темага мәкаләләр жыентыгын туплау, үз мәкаләләрне язу.

Тема 4.2. Телефоннан әдәпле аралашу

Теоретик өлеш: Телефоннан әдәпле аралашу турында мәгълүмат.

Практик өлеш: : Телефоннан әдәпле аралашуны кулланып дилог, монолог төзү.

Тема 4.3. “Минем дуcтым” хикәясе

Теоретик өлеш: “Минем дуcтым” хикәясе белән танышу. Төп идеясен ачыклау

Практик өлеш: “Минем дуcтым” темасына проект эше

Тема 4.4. Г. Бәширов “Сылтау” хикәясе.

Теоретик өлеш : Бәширов “Сылтау” хикәясе белән танышу. Төп идеясен ачыклау

Практик өлеш: : Г. Бәширов “Сылтау”буенча таблица тутыру.

Тема 4.5. И. Туктар. “ Алма” хикәясендәге дуcлык мөнәсәбәтләре

Теоретик өлеш: . И. Туктар. “ Алма” хикәясе белән таныше . Төп идеясен ачыклау

Практик өлеш: . И. Туктар. “ Алма” хикәясе буенча өзекне сәхнәләштерү.

Практик өлеш: Әхмәт Рәшитовның « Кояшлы ил – бәхет иле» шигыре

Тема 5.7. Мәгъсүм Хужинның «Туган көн» хикәясе.

Теоретик өлеш: Мәгъсүм Хужинның «Туган көн» хикәясе белән танышу, рольләргә бүлеп уку.

Практик өлеш: Мәгъсүм Хужинның «Туган көн» хикәясе. Викторина.

Тема 5.8. БСҮ “Өлкәннәргә ихтирам”.

Теоретик өлеш: БСҮ “Өлкәннәргә ихтирам”.

Практик өлеш: БСҮ “Өлкәннәргә ихтирам”.

5. Әкият яздым, укыгыз

Тема 5.1. Татар халык мәкальләре Мәктәп укучыларының Интернет челтәрәндә куркынычсызлыгы «Бөтенроссия дәресе”

Теоретик өлеш. Татар халык мәкальләре

Практик өлеш:Үз мәкальләрен язу.

Тема 5.2. Татар халык әкиятләре

Теоретик өлеш: Татар халык әкиятләре белән танышу. Әкият төрләре белән танышу.

Практик өлеш: : әкият язу

Тема 5.3. Татар халык шагыйрьләре

Теоретик өлеш: Татар халык шагыйрьләре белән танышу.

Практик өлеш: Татар халык шагыйрьләре буенча ижади эш

Тема 5.4. Табышмаклар дөньясы.

Теоретик өлеш : Табышмаклар дөньясы белән танышу.

Практик өлеш: Табышмаклар ижәт итү.

Тема 5.5. Мифлар, легендалар һәм балладалар.

Теоретик өлеш: Мифлар, легендалар һәм балладалар белән танышу.

Практик өлеш: . Мифлар, легендалар һәм балладаларны белән чагыштыру.

6. Әкияти дөнья

Тема 6.1. Әкият төрләре

Теоретик өлеш: Әкият төрләре белән танышу, рольләргә бүлөп уку.

Практик өлеш: Яраткан әкиятнең өзеген сәхнэләштерү.

Тема 6.2. Табигать турында әкиятләр

Практик өлеш: Табигать турында үз әкиятендә иҗат итү.

Теоретик өлеш: Халык авыз иҗаты: Сынамышлар белән танышу, үзенчәлекләрен билгеләү.

Практик өлеш: Сынамышлар иҗат итү.

7. Татар халкы-бөек халык!

Тема 7.1. Татар халкының горезф-гадәтләре

Теоретик өлеш: Татар халкының горезф-гадәтләре белән танышу, рольләргә бүлөп уку.

Практик өлеш: Татар халкының бер горезф-гадәтен сәхнэләштерү.

Тема 7.2. Татар халкының йолалары

Практик өлеш: Татар халкының бер йоласын сәхнэләштерү.

Тема 7.3. Милли ашлар

Практик өлеш: Милли ашлар пешерү конкурсы оештыру.

Тема 7.4. Дуслык һәм бердәмлек төшенчәләре.

Теоретик өлеш: Дуслык һәм бердәмлек төшенчәләребелән танышу, үзенчәлекләрен билгеләү.

Практик өлеш: Дуслык һәм бердәмлек темасына иҗат итү.

Тема 7.5. Татар халкының киёмнәре.Сабантуй бәйрәме

Теоретик өлеш: Татар халкының киёмнәре.Сабантуй бәйрәме тәрбияви әһәмияте.

Практик өлеш: Татар халкының киёмнәрен кулланып Сабантуй бәйрәме үткөрү.

**Белем бирү процессын материал-техник яктан тәэмин итү
Шөгыль үткөрүнең төп формалары:**

а)

- индивидуаль, группада;
- практик, теоретик;
- лекция; иҗади эшләр үтәү; семинар дәресләр; әңгәмә дәресләр; экскурсия, уен-дәресләр, сәхнэләштерү;
- аудиториядә.

б)

- Балалар актив катнашкан, укытучы аның активлыгын уңышлы оештырган дәрәс кенә нәтижәле була. Шуңа күрә үз эшемдә уен технологиясен киң кулланырга тырышам. Өйрәнү процессында сюжетлы дәрәсләр үткәрәм. Мәсәлән: “Урманга сәяхәт”, “Сәламәтлек аланында”, “Әкияткә кунакка”, “Спорт-тайм” һ.б. Ярыш рәвешендә дәрәсләр дә (викторина, КВН, уйлап табучылар конкурсы) уңышлы һәм кызыклы үтә. Яңа материал өйрәнгәндә, кабатлаганда түбәндәге уеннар кулланам: “Кем тизрәк?”, “Сүзне тап”, “Нәрсә юк?”, “Чылбыр” һ.б.

- Проблемалы укыту – узем балалар белән берлектә проблемалы ситуацияне хәл итү юлларын эзләү процессы. Нәтижәдә ныклы белем һәм күнекмәләр формалаша, балаларның фикерләү сәләте камилләштерелә.

- *Проект эшен куллану* – балаларның белем һәм күнекмәләре, зиянәт алу дәрәжәсен арттыру, эзәр мәгълүматны кулланучы позициясеннән уку-укыту процессының актив катнашучысы позициясенә басарга этәрү максатын күздә тотып, туган теле оешмасында куллану нәтижәле дип табылган алымнарның берсе дип саныйм.

в)

-Таблица, рәсемле таблицалар, альбом таблицалар.

Таблицалар куллану балаларның яңа материалны хәтерләрендә ныгып калдырырга булыша.

-Открыткалар.

Өйрәтә торган материалны ныгыту максаты белән, тарату материалларыннан да уңышлы файдаланалар. Шуларга открыткаларны, карточкаларны, сюжетлы рәсемнәрне кертергә мөмкин. Төрле тәрбия бирерлек һәм грамматик күренешләрне катнаштырып жөмлөләр яки хикәя төзерлек эчтәлекле открыткалар таратыла һәм төп максат аңлатыла. Балалар үзләренә бирелгән открыткаларны карыйлар, укыйлар һәм биремнәр үтилә. Биремне үтәүгә ижади якин киләләр. Мөстәкыйль рәвештә фикер өйртәләр һәм шул вакытта аларның танып белү эшчәнлегә дә үсә. Төсле открыткаларны “укыганда”, бала эстетик тәрбия дә ала.

- Карточкалар.

Карточкалар укытуны индивидуальләштерү, вакыттан дәрәс файдалану, балаларны мөстәкыйль эшләргә өйрәтү һәм аларның фикер йөртүләрен, акыл эшчәнлекләрен үстерү, нәтижәдә, дәрәсләреннән нәтижәләгән күтәрү өчен гаять кирәкле

- Уеннар.

уеннар оештыру – укытуның актив формалары һәм методларыннан файдалану ул. Уен вакытында балалар актив катнаша, вакытка экономия ясала һәм нәтижәләр шунда ук билгеле була.

г)

Техник чаралар:

-сыйныф, акт залы, хореография залы

-костюмерная

-такта, өстәл.уриндыктар, шкафлар, интерактив-такта, көзгә, костюмнар.

Кулланылган әдәбият исемлегә балалар, эти-әниләр өчен:

1. Ф.С.Сафиуллина., Л.М.Ризванова // Татар теленнән антонимнар сүзлегә// “Хәтер” нәшрияты,1997ел

2. Ф.С.Сафиуллина., Л.М.Ризванова // Татар теленен омонимнар сүзлеге// “Хәтер” нәшрияты, 1997ел
3. С.Г. Вагыйзов //Кызыклы грамматика// Казан, ”Мәгариф” нәшрияты,2002 ел
4. И.М.Низамов//Ничек әйтергә? Ничек язарга?// Казан ”Мәгариф” нәшрияты,1990 ел
5. Мәкалә язә беләсеңме?// Мәгариф,№ 12, 1998ел, 23б.
6. Краеведение в школе. – Педагогическая энциклопедия, т.2.М., Советская энциклопедия,1965, с. 518-520.
7. Краеведческая программа. “Литературное краеведение”, составлена С.С.Кулаковой.
8. В.Е.Туманов. Школьный музей-хранитель народной памяти.М., 2006.
9. Экология һәм табигатьтән файдалану. – 3 нче чыгарылыш. – Казан: Татполиграф, 1997. – 378 б.
10. А.С.Тайсин. Татарстан Республикасы географиясе. Гомуми урта белем мәктәбенең 8-9 класслары өчен уку ярдәмлеге. – Казан: “Мәгариф” нәшрияты, 2002 ел. – 230 б.
11. Большая Советская Энциклопедия. – третье издание. – Москва: Издательство “Советская энциклопедия”, 1972. – стр. 606
12. Книга памяти о советских воинах, погибших в Афганистане.-т-2, Москва, Военное издательство, 1999
13. “Мәйдан “журналы
- 14.”Мәгариф”журналлары
15. Музей материаллары.
- 16.Протащук И.Ю.Гаилә елъязмалары.Казан -2009.
- 17.Татарстан тарихы.Төп мәктәп өчен уку әсбабы.-Казан.-ТаРИХ, 2001
- 18.Хәтер.Татарстан Республикасы, Казан, Хәтер китабы нәшр.,1996.
19. Красная книга Республики Татарстан. – К., 1995.

Кулланылган әдәбият исемлеге укытучы өчен:

- 1.<http://belem.ru/> сайты - татар телендә белем бирүче укытучылар өчен зур ярдәм.
- 2.<http://www.rusedu.ru/>, <http://metodisty.ru/>, <http://nsportal.ru/> төрле презентацияләре шул сайтлардан алырга була. <http://www.openclass.ru/node/224468> сайтында кроссвордлар.
- 3.<http://ggulnaz.jimdo.com/>, <http://ras2203.narod.ru/> - Татарча мультфильмнар, спектакльләр. 4.<http://qushlawich.ru/node/134> - Кушлавич авылы сайты. <http://ras2203.narod.ru/shubino-karaoke.htm> - сыйныфтан тыш чаралар үткәргәндә куллану өчен татарча караоке урнаштырылган.
5. “Мәйдан “журналы
- 6.”Мәгариф”журналлары
7. Музей материаллары.
- 8.Протащук И.Ю.Гаилә елъязмалары.Казан -2009.
- 9.Татарстан тарихы.Төп мәктәп өчен уку әсбабы.-Казан.-ТаРИХ, 2001
- 10.Хәтер.Татарстан Республикасы, Казан, Хәтер китабы нәшр.,1996.
11. Красная книга Республики Татарстан. – К., 1995.

Электрон әсбаплар исемлеге

1. Мультимедияле программа

“Татар теле. 5-11”, “Белем.ру”ЖЧЖ, 2009.

Лист согласования			Тип согласования: последовательное	
N°	ФИО	Срок согласования	Результат согласования	Замечания
1	Санникова З.А.		Подписано 17.12.2025 - 15:49	-